

Keresztény felelősségünk a teremtett világban

A Keresztény Értelmiségiek Szövetségének
XIII. kongresszusa

Keresztény felelősségünk a világban

*„A teremtett világ élet: óvd azt!
Tetteidet irányítsd a föld, lelkedet a menny felé!”*

A Keresztény Értelmiségiek Szövetségének
XIII. kongresszusán,
2022. szeptember 17-én,
az Országház Felsőházi termében
elhangzott előadások szerkesztett változata

TARTALOMJEGYZÉK

<u>Maklár Ákos: Művelje és őrizze (köszöntő).....</u>	<u>1</u>
<u>Latorcai Csaba: Cselekvésre kaptunk meghívást (nyitóbeszéd).....</u>	<u>4</u>
<u>Székely János: A teremtett világba beírt objektív isteni rend</u>	<u>10</u>
<u>Nagy István: Emberé a munka, Istené az áldás. Agrárium az aszály idején</u>	<u>14</u>
<u>Földi-Kovács Andrea: Kísértések a természetvédelemben</u>	<u>19</u>
<u>Velkey György: Felelősségünk az egészségünkért és a betegekért</u>	<u>23</u>
<u>Zachar Péter Krisztián: TettreKÉSZ – Jövőnk záloga a kereszténység!</u>	<u>27</u>

MAKLÁRY ÁKOS

görögkatolikus pap, a KÉSZ elnöke

Művelje és őrizze

A keresztény ember mindig jól teszi, ha a Szentírásból indul el, amikor gondolkodni készül. Mai, különösen aktuális témánk a teremtésvédelem. Emiatt a Biblia Teremtés könyvének egyetlenegy mondatát szeretném felidézni: „Az Úristen vette az embert, és édenkertjébe helyezte, hogy művelje és őrizze” (Ter 2,15). Az Úristennek tehát nem az volt a szándéka, hogy az ember uralja és művelje a világot, hanem azt kérte, hogy művelje és őrizze. Mi mégis elrontjuk, mert önző és nem fenntartható módon élünk.

A teremtésvédelem nekünk, keresztényeknek nemcsak a környezetről, hanem a teljes teremtett világról, tehát az emberről is szól. Annak teljes valójáról, beleértve az egyéni és társadalmi életet szabályozó törvényszerűségeket is.

A Keresztény Civil Szervezetek legutóbbi országos fóruma az életvédelemmel és a keresztény felelősséggel foglalkozott. Harrach Péter elnök urat idézem: „A Krisztus-hívő ember életformája az egész teremtett világ iránti mélységes tisztelet és az ebből fakadó felelős magatartás. Hiszen az ember nemcsak része a teremtett világnak, de abban sajátos szerepe van, vagyis felelős gazdája is annak. Erre alkalmassá istenképűsége teszi. Értelme, szabadsága, önreflexióra való képessége a többi élőlény fölé emeli. A teremtésvédelem tehát nem csupán felirat a környezetvédelem, a fenntartható fejlődés vagy a klímavédelem pólóján, hanem átfogó szemlélet, krisztusi életforma része, ami manapság különösen nagy figyelmet kapott.”

Szent II. János Pál pápa a *Redemptor hominis* kezdetű enciklikájában megfogalmazza a teremtésvédelemről szóló keresztény tanítás lényegét: „A Teremtő úgy akarta, hogy az ember közösségben éljen a természettel, mint értelmes és nemes ura, mint őrzője, és nem mint garázda birtokosa” (15). A *Sollicitudo rei socialis* enciklikában e gondolatokat fogalmazta meg a Szentatya: „Az igazi fejlődés erkölcsi természetű. A fogyasztói társadalom pocskol, és termeli a hulladékot. A fejlődés legfőbb akadályja a profitéhség és a hatalomvágy” (vö. 28-33).

A legátfogóbb és leggyakorlatiasabb egyházi megnyilatkozás Ferenc pápa 2015-ben született *Laudato si'* kezdetű enciklikája. Hosszan elemzi a selejtezés kultúráját, beszél a világméretű egyenlőtlenségekről, újból megfogalmazza a teremtésvédelem egyetemes jellegét. Többször hangsúlyozza, hogy a teremtésben minden összefügg mindennel.

Lánczi András filozófus így ír: „Régen olyan rendben éltek az emberek, amelyben minden kérdésre volt válaszuk. Ha másként nem, a hitük révén biztosan. A mai emberek többsége városi masszában él, válaszaik jószívről közhelyekből és technikai megoldások utáni sóvárgásból állnak.” (Mandiner, 2022. 09. 08.)

Mindezek ellenére azt kell mondanom, hogy van remény. Személyes élményem Budán, a Batthyány utcában egy kocsisorban ültem, nem mozdult a sor. A visszapillantó tükörben egyszer csak a máriapócsi könnyező kegyképet láttam. Talán látomásom van? Meglepődtem. De aztán, ahogy megindult a kocsisor, észrevettem, hogy egy szeméthyűjtő autó elejére volt gondosan felerősítve a kegykép kópiája. Akkor arra gondoltam hálát adva a Jóistennek, ha a munkások, az istenszülő Szűz Mária oltalmába helyezik a munkájukat, akkor van remény.

LATORCAI CSABA

*parlamenti államtitkár, területfejlesztési miniszterhelyettes***Cselekvésre kaptunk meghívást***Az élet egyetlen – ezért vedd komolyan!**Az élet kihívás – fogadd el!**Az élet kötelesség – teljesítsd!*

Kalkuttai Szent Teréz soraival szeretettel és tisztelettel köszöntöm kedves Mindnyájukat a Keresztény Értelmiségek Szövetsége tizenharmadik kongresszusán. Történelmi időkben, történelmi falak között ültünk össze, hogy Krisztus tanítványaiként gondolkodjunk az életről, az isteni rendről, a világ jövőjéről, felelősségről, kísértésekről, de legfőképpen azért, hogy hitet és erőt merítsünk a közös cselekvéshez.

Az idei kongresszus címe így hangzik: Keresztény felelősségünk a teremtett világ védelmében. Mottója pedig a teremtett világ élet. Élet, amely egyszerre jelenti az élet továbbadásának misztériumát és a teremtett világ védelmét, melyet Istentől kaptunk, s melyért közös felelősséggel tartozunk.

Szent II. János Pál pápa az *Evangelium Vitae* című enciklikában a következőképpen fogalmaz: „*Miért érték az élet? (...) Az az élet, melyet Isten az embernek ajándékoz, teljesen más, mint az összes teremtett élőlények élete, amennyiben, jóllehet rokon a föld porával, a világban Isten megnyilvánulása, jelenlétének jele, dicsőségének nyoma.*”¹

A Szentatya rámutat arra is, hogy: „Mindazok, akik Krisztus követésére vállalkoznak, az élet teljességét kapják ajándékkul: helyreáll, megújul és tökéletessé válik bennük az isteni képmás.”²

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Keresztény emberként cselekvésre kaptunk meghívást, hogy a krisztusi utat járjuk. Aktív cselekvésre, amellyel befolyásoljuk saját és tágabb környezetünket. Aktív cselekvésre, annak minden nehézségével és örömeivel együtt. A kereszténység mint életforma mindig, minden körülmények között cselekvésre ösztönöz. Így volt ez évszázadokkal ezelőtt, amikor elődeink hitvalló közösségeket hoztak létre, és azokból kisarjadt az egész világot behálózó, máig élő egyház. S így van ez napjainkban is, amikor – mint annyiszor a történelem folyamán – a szorongatás idejét éljük. Háborúval, gazdasági nehézségekkel kell szembenéznünk, miközben a világ számos pontján keresztény testvéreinknek egyre dühödtebb üldözésben van részük.

¹ *Evangelium Vitae*, II. János Pál pápa enciklikája a püspököknek, a papoknak és diakónusoknak, szerzeteseknek és szerzetesnőknek, a laikus Krisztus-hívőknek és minden jóakarátú embernek az emberi élet sérthetlenségéről. 1995. március 25. (II. fejezet 33-34. pont)

² Uo. 36. pont

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A kongresszus címe és mottója az élet védelmére hív bennünket. Számunkra, keresztény emberek számára ez különösen fontos, hiszen isteni parancs az élet és környezetünk védelme, amely egyet jelent az egész teremtett világ védelmével.

Szimbolikus, hogy a kongresszus éppen ebben az időszakban került megrendezésre. Szeptember 1-jén a Teremtés megőrzéséért szóló imádság világnapjával kezdődött az az ökumenikus időszak³, amely Szent Ferenc ünnepéig, október 4-ig tart, s amelynek célja – ahogy Szent II. János Pál pápa anno fogalmazott – hogy gyakoroljuk az „ökológiai megtérést”⁴, azaz a teremtett világ védelmét, melyben ajándék a természeti környezet, és amelynek használata közös felelősséget kíván mindannyiunktól.⁵

Sokan és sokféleképpen akarják ma megmenteni a Földet, a környezetet, gátat vetni a pusztulásnak és a pusztításnak. Találkozunk egészen elképesztő, a teremtés, a teremtett világ életigenlésével homlokegyenest szembemenő, vészjóslóan hangzó javaslatokkal is. E javaslatok között olyanokkal is, amely arra irányul és azt szorgalmazza, hogy minél kevesebb gyermek szülessen a világra, mert ezzel is földünket, környezetünket védjük meg a végső pusztulástól.

Mi, keresztények és magyarok nem értünk és nem is érthetünk egyet olyan elképzelésekkel, amelyek szembe mennek az isteni teremtés misztériumával. Mert az embert Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette. Mi tehát az irány és mi a keresztény ember feladata a mában?

Tekintsünk a teremtett világra, mint Isten ajándékára, amivel közösségben élünk. Bánjunk a ránk bízott javakkal felelősségteljes, jó gazdaként. Óvjuk és védjük meg szűkebb és tágabb környezetünk értékeit. Családjainkat, gyermekeinket épp úgy, mint az emberi életet tápláló vizeinket, folyóinkat, természeti kincseinket. Tegyük ezt annak tudatában, hogy tetteinkkel elszámolással tartozunk a Teremtőnek, ugyanakkor felelősségünk van a jövő generációkért.

Keresztényi kötelességünk, hogy határozottan kiálljunk évezredek kultúránkért, életmódunkért. Ennek tudatában tartjuk távol az illegálisan és erőszakos módon ránk törni akaró, Európára terrort és fájdalmat hozó migránsokat. Ugyanakkor segítsük felebarátainkat, akiket hitükért, keresztény meggyőződésükért üldöznek, vagy éppen azokat az embertársainkat, akik a szomszédságunkban dúló háború elől menekülve náluk kopogtatnak és keresnek menedéket. Kultúr-, és keresztény nemzetként ez a mi és ez a Magyar Kormány hiteles és cselekvő válasza a bennünket folyamatosan érő kritikákra és nemtelen vádakra.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az elmúlt esztendő kihívásait, történéseit figyelve egyre inkább azt kell látnunk, hogy sajnos riasztó ütemben gyengülnek a keresztény hit védelmére és építésére irányuló törekvések.

³ Őszentsége Ferenc pápa üzenete a teremtésvédelmi imanapra, 2022. szeptember 1. <https://teremtvesvedelem.hu/> (megnyitva: 2022. szeptember 7.)

⁴ Szent II. János Pál pápa, Általános audiencia, 2002. július 10.

⁵ „Az ökológiai megtérés kézikönyve” Nemes Csaba; 2022. június 29. <https://orszagut.com/kornyezet/article-1245> (megnyitva: 2022. szeptember 15.)

A kontinens keleti részén felfoghatatlan emberáldozatokat követelő háború dúl, annak minden gazdasági, társadalmi, szociális és környezeti következményével, pusztításával. Nyugaton pedig tombol az ideológiai felforgatás haladónak nevezett forradalma. A globalizálódó világban és benne Európában számos példa és döntés mutatja, hogy nem könnyű hitvalló keresztényként élniük azoknak, akik Krisztus tanítását kívánják követni és e szerint formálják saját és közösségük, valamint az egész társadalom életét. Egyfajta modern kori keresztényüldözésnek is tanúi vagyunk, és ha nem vigyázunk, elszenvedőivé is válhatunk.

Mert a globális világ és annak elszánt hívei, bármennyire is hirdetik annak ellenkezőjét, nem tűrik a helyi és nemzeti sajátosságok alapján szerveződő közösségek létét, relativizálják a vallási és az erkölcsi normákat, a család fogalmát. Annak a világnak az urai abban érdekeltek, hogy minden és mindenki egy nagy, globális kultúrában oldódjon fel, ahol már nem számít honnan jöttünk és hová tartunk. Még kevésbé számít, hogy miben hiszünk.

A helyzet úgy áll, hogy a kereszténység ma már nem alapvető érték Európában. Magyarország azonban, mint az elmúlt évszázadok során oly sokszor, kitart és nemcsak őrzi, hanem egyik legfőbb letéteményese is a keresztény értékek továbbvitelének.

A magyar kormány kitart gyermekeink és a hagyományos családmódel mellett. Felelősséget vállal a határon innen és túl élő közösségeinkért, azok jövőjéért. Az elmúlt több mint tíz év alatt biztonságot teremtettünk, fejlődési pályára állítottuk az országot úgy, hogy közben hazánk egyike a világ azon huszonegy államának, amely gazdasági teljesítménye növelésével párhuzamosan csökkenti károsanyag-kibocsátását. Középtávú célunk pedig az, hogy hazánk 2030-ra az Európai Unió öt legélhetőbb országa közé kerüljön.

Igazi kereszténydemokrata vállalás ez, amely nem a fogyasztás felől közelíti meg a polgárok életminőségének javítását, tehát nem célunk, hogy az öt legtöbbet fogyasztó ország közé kerüljünk. Célunk sokkal inkább az, hogy olyan identitásában kikezdetlenül erős országot teremtünk, ahol a polgárok harmóniában élnek szűkebb és tágabb környezetükkel. Tisztességes és becsületes munkával biztosítani tudják saját és családjaik megélhetését. Biztonságban tudják szeretteiket, vagyonukat. Boldogan, jól és szépen élnek minőségi életet.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Mindazt, amit mi, magyarok az elmúlt bő tíz esztendőben felépítettünk és a jövőben fel kívánunk építeni, most azt próbálják szétrombolni a nyugati fősodorbéli, magukat haladónak tartó balliberális erők. A teremtett világ és az európai keresztény kultúra ostrom alatt áll. Egy magát progresszívnek nevező ideológiai térfoglalás zajlik, ami a normalitás értékei – az erős és egészséges nemzeti identitás, a férfi és nő élethosszig tartó szeretetkapcsolatán nyugvó családok, a szellemi és lelki értelemben is egészséges gyermekek, a keresztény kultúra és örökség megőrzése és továbbadása, a hit védelme – ellen vívott háborút jelenti. Ez a támadás pedig még soha nem volt ennyire veszélyes, mint napjainkban. Úgy akarnak minket megmérgezni, hogy azt közben észre se vegyük.

Azt kell látnunk, hogy ez a szellemi kútmérgezés Nyugat-Európában már odavezetett, hogy bíróságon kell megvédeni az igazát annak, aki a Biblia szavait tekinti zsinórmértéknek. Politikusokat, magánembereket hurcolnak meg, ha a közösségi oldalakon a teremtett világ és az isteni törvények, a keresztény értékek mentén foglalnak állást, vagy mondanak olyan véleményt, amely a szélsőségesen liberális média által sulykolt véleménydiktatúrával nem egyezik.

De essék szó arról is, hogyan üresedik ki az európai együttműködés kereszténydemokrata alapító atyái – Konrad Adenauer, Robert Schuman és mások – által, oly fontos rendező elvként tekintett szubszidiaritás elve. A nagy elődök éppen a szubszidiaritás elvére épülő együttműködés sikerességében hittek, amely, amíg jól működött és tartalmát balliberális irányból ki nem üresítették, nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az Európa Unió sikeresen és eredményesen működjön. Ma egyre inkább mindennek az ellenkezőjét tapasztaljuk. Vagyis azt, hogy a szuverén, egyenrangú és egymással együttműködő nemzetek közössége helyett egy centralizált, kézi vezérlésű, saját identitással nem rendelkező, pusztán a materiális jóléti alapokon álló európai egyesült államok létrejöttének erőltetése a cél, ahol a kereszténységnek nincs helye.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Mit kell tennünk, mi a dolgunk nekünk, magyar keresztény hívőknek, közéleti szereplőknek ebben a helyzetben? Válgjunk motorjává egy olyan sikeres kereszténydemokrata fordulatnak, amelyre ma égető szüksége van Európának, különösen annak nyugati felében. Egy kereszténydemokrata fordulat képes egyedülként olyan új európai renaissance-ra, azaz újjászületésre, amely az alapító atyák által képviselt értékek alapján áll, és amely szem előtt tartja Robert Schuman intelmét, amely a következőképpen hangzik: „A demokrácia vagy keresztény lesz, vagy nem is lesz. Egy keresztényellenes demokrácia olyan karikatúra lesz, amely vagy zsarnokságba, vagy anarchiába süllyed.”

A keresztény alapokon álló politika jövőbeni sikere azon áll vagy bukik tehát, hogyan sikerül a keresztény közösségek megtartása, illetve azok tovább szervezése, bővítése. Szűkebb hazai, tágabban közép-európai és még tágabban a kontinens azon országaiban, amelyekben még megmaradt a természetes életöszön és az élni akarás legkisebb szikrája is. Amennyiben fontosnak tartjuk, márpedig hiszem és meggyőződésem szerint nagyon sokan vagyunk, akik a keresztény alapokra épülő sikeres Európa jövőjében hiszünk, akkor ezért a közös célért dolgoznunk kell és bátran hallatnunk a hangunkat.

Követendő irányként az látszik sikeresnek, ha saját lakóhelyünkön a jelenleginél is több, élő, keresztény alapokon álló közösséget hívunk életre és töltjük meg azok életét tartalommal, amelyek célja egy hiteles jövőkép felmutatása, még akkor is, ha olykor elutasítást tapasztalunk.

Ennek az önszerveződésnek a tovább erősítése annál is fontosabb, mert napjainkban a hagyományos keresztény, illetve konzervatív értékek – mint a hit, a család, a haza, a nemzeti identitás – védelme, a megtartásukra irányuló igény és törekvés, jóval erőteljesebb Közép-Kelet-Európában, s benne hazánkban, mint bárhol másutt nyugaton. Ha pedig ez így van, akkor merítsünk ebből reményt és biztatást, hogy miként – lengyel barátaink himnuszából kölcsön véve a sorokat, miszerint „Nem vész el Lengyelország, nem amíg mi élünk” – akként, „nem vész el a kereszténység, nem, amíg mi élünk”.

Igen, amíg mi élünk, nem fog elveszni a kereszténység, még akkor sem, ha az úgy nevezett haladók, nap mint nap mindent elkövetnek azért, hogy megfosszák Európát a lelkétől. Ezt nem hagyjuk még akkor sem, ha naponta tapasztaljuk, hogy a keresztény értékek nem mindenütt és nem a kellő mértékben evidenciák földrészünk nyugati felében. Mindaz tehát, ami ma a kontinensen történik, körültekintésre, higgadtságra, ugyanakkor józanságra és határozott cselekvésre kell, hogy sarkalljon bennünket. Ma is, mint folyamatosan Európa történelmében, csak annak a nemzetnek van jövője, amelyet a kétezres éves keresztény hit és kultúra összetart, és amely a családok támogatására és megerősítésére, a becsületes és tisztességes munkára, a nemzedékek közötti megértésre és szolidaritásra épít.

Ezek pedig mind kereszténydemokrata ismérvek. A kereszténydemokrácia biztosítja az európai nemzetek szilárd alapjait, ennél fogva csak azoknak az európai nemzeteknek lehet jövője, amelyek a kereszténydemokrata értékekre építve néznek szembe a jövő kihívásaival. A magyar kormány abban a szerencsés helyzetben van, hogy immáron tizenkét éve folyamatosan tekintélyes méretű társadalmi támogatást tudhat magáénak. Ez azért van így, mert a kormány nem akarja akarát rákényszeríteni az emberekre, éppen ellenkezőleg: együttműködést kínálunk mindenki számára, függetlenül attól, hogy egyébként az egyes emberek, a kis közösségek, civil szervezetek, hogyan gondolkodnak egy-egy részkérdésről, hitről, vallásról, vagy éppen gazdasági döntésről.

Mindnyájan keservesen megtapasztaltuk ugyanis, hogy hova vezetett a szocializmusban ránk erőltetett és fényesnek hazudott jövő, és hová az ideig-óráig működő, az egyén érdekeit és szabadságát minden áron a közösség java és érdeke fölé helyező, a szabad piac mindenhatóságát hirdető liberális, szép, új világ ígérete. Mind a már szerencsére letűnt szocialista világban, mind pedig napjaink egyre radikalizálódó balliberális világban közös az a vágyvezérelt óhaj, hogy a kereszténységnek jobb esetben kizárólag a templomban, rosszabb esetben múzeumban, legrosszabb esetben pedig a szemétdombon lenne a helye. Mert – mint mondják – a kereszténység és a keresztények maradiak, ósdiak, és mindaz, amit hirdetnek, dohszagú és idejét múlt.

Ehhez képest a szocializmus összeomlott, s a liberálisnak álmodott szép, új világról is lassan, igaz, nagyon lassan kiderül, hogy ugyanúgy a jövőtlenségbe vezet, mint hajdan a lenini út. A kereszténység és az erre építő kereszténydemokrácia a jövőtlenség helyett a jövőt kínálja. Ez a jövő az együttműködés, a közös gondolkodás és a közös cselekvés talaján áll. A felmerülő kérdésekre nemcsak működő, hanem keresztény alapokon álló válaszokat kíván adni.

A magyar kormány eszerint cselekszik, amikor például egy-egy térség, város, falu jövője múlik azon, hogy milyen irányba induljanak vagy folytatódjanak fejlesztések. Mert a helyben élők tudják a legjobban, hogy éppen utat, vasutat kell-e építeni, vagy bölcsődére, óvodára, iskolára, idősothtonra van nagyobb szükség, ne adj Isten, mindegyikre egyszerre.

Ez a magyar modell, amely működik, és nemcsak itthon életképes, hanem számos más, közöttük nyugat-európai ország számára is vonzóvá kezd válni. Különösen a jelenlegi, nehéz időkben. Olyannyira, hogy egyre többen próbálják például családpolitikai intézkedéseinket vagy a rezsicsökkentést szolgáló program elemeit átültetni saját országukban, élethelyzethez, gazdasági lehetőséghez mérten.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Küldetésünk van! Háborús és hamis ideológiáktól szennyezett világban kell nekünk, keresztény közéleti embereknek közösen és bölcsen cselekednünk, nemzeti és európai szinten egyaránt helytállni. Mindig igényeltük és a jövőben is igényeljük véleményünket és a párbeszédet, mert hisszük, hogy csak ez a közös gondolkodás tarthatja jó irányba és viheti előre az ország szekerét.

E helyütt is szeretnék köszönetet mondani Önöknek minden támogatásért épp úgy, mint a jókor, jó helyen megfogalmazott építő kritikákért. Kérem Önöket a jövőben se fukarkodjanak sem egyikkel, sem másikkal, ha éppen a helyzet úgy hozza, mert azok segítségével előrelendülhet közös szekerünk. A magyar kormányra eddig is, és ezután is számíthatnak épp úgy mint Magyarország valamennyi polgára. S mi is számítunk Önökre.

Annál is inkább, mert kemény, hosszú, áldozatokkal és lemondásokkal járó küzdelem elé nézünk. A háború, az abból következő gazdasági nehézségek, az általunk már előre jelzett és az

idő által bizonyítottan hibás európai szankciós politika ellenére megvédjük e nehéz időkben is mindazokat az intézkedéseket, amelyek az emberek érdekeit szolgálják. Fenn kívánjuk tartani a rezsicsökkentést, a családok kiemelt támogatását, mint ahogyan minden körülmények között megőrizzük a nyugdíjak értékét.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

KÉSZen állunk, készen állunk! Cselekedjünk!

Minden eszköz a rendelkezésünkre áll: a hitünk, az összefogás képessége, a bátorság, a tettvágy, az életigenlés. Bízva Istenben, kitartva a hitben, mondjunk igent az életre, és cselekedjünk közösen egy kereszténységében és a demokráciában megújuló Európáért.

SZÉKELY JÁNOS

*szombathelyi megyéspüspök***A teremtett világba írt objektív isteni rend**

Erdélyben a Retyezát-hegység a 2500 méter magas csúcaival és mintegy nyolcvan gleccsertavával az egyik kedvenc kirándulóhelyem. Gyönyörű, ámulatba ejtően szép. Ahogyan megyek föl a hegy csúcsa felé, gyakran az az élményem, hogy amit a teremtő Isten alkotott, az tökéletes, hibátlan. A patakok, a felhők, a fák olyanok, mint egy kristálytisza szimfónia, amelyben egyetlen hamis hang sincs. Csak akkor támad rossz érzése az embernek, amikor a turisták jönnek, eldobják a cigarettát vagy a szemetet, bömböltetik a magnójukat. Mintha a teremtés gyönyörű szimfóniájában az ember lenne az egyetlen hamis hang, a maga szeméttel, piszokkal, zajjal teli városaival, torzsalkodásaival és háborúival.

A zsidó rabbik felfigyeltek egy nagyon érdekes dologra a teremtéstörténetben: az első teremtésleírásban tíz alkalommal mondja a szent szerző, hogy „Isten szólt”. A rabbik ennek kapcsán azt mondják, hogy Isten tíz igével alkotta a világot (Abot 5,1). Ezt a tíz igét összekötik a tíz paranccsal, amit ugyanígy tíz igének neveznek. Vagyis összekötik a teremtés igéjét, logikáját, rendjét a tíz parancs igéjével. Mit akarnak ezzel kifejezni? Azt, hogy Isten törvénye, amely Mózes által az emberiség közkincse lett, ugyanaz, mint a teremtő ige. A két logosz ugyanaz. Az egyiket az emberi ész, a tudomány kutatja, a másikat felismeri a hit, befogadja és átadja nekünk a kinyilatkoztatás.

Ugyanezt fogalmazza meg a János-evangélium: „Kezdetben volt az Ige” (Jn 1,1). Az idők teljességében ez a Logosz, ez az isteni Bölcsesség testet öltött. A teremtő Ige és a megtestesült Ige ugyanaz.

Az ókorban az emberiség azt gondolta, hogy a megismerés objektív. Olyannak látom a valóságot, amilyen. A felvilágosodás során kétely merült fel az emberiségben azzal kapcsolatban, hogy van-e egyáltalán objektív igazság, és ez megismerhető-e. Arra jöttek rá a gondolkodók, hogy a megismerésben az alany aktív, nemcsak befogadunk információkat, érzeteket, hanem rá is vetítünk a világra – ahogy Immanuel Kant fogalmazta – velünk született kategóriákat. Vagyis minden ismeretünkben benne van a szubjektum, ezért az objektív valóságig (Ding an Sich) nem tudunk eljutni. Csak azt tudom megismerni, amilyennek én látom a világot. Mi következik ebből? Az, hogy objektív igazság nincs, minden véleményt tolerálni kell. Csak egy dolgot nem tolerál modern világunk, ha valaki ki meri mondani, hogy igazság igenis létezik, megismerhető, hogy a jó és a rossz, az igazság és a hazugság nem azonos.

Mi van emögött a felvilágosodás kori fordulat mögött? Egy részizgazság. Az ismereteinkben valóban benne van az alany. Színek például – az emberi és állati színérzékeléstől függetlenül – nincsenek. A fénysugarak nem színesek, közöttük mennyiségi különbség van: az egyiknek nagyobb a frekvenciája, a másiknak kisebb. Az ember (és a színérzékelésre képes állat) mégsem mennyiségi különbséget érzékel, hanem minőségit: pirosat, kéket és zöldet. Vagyis az ember hozzátesz valamit a valósághoz. Az alany aktív a megismerésben. A kanti elgondolás tévedése, hogy gyökeresen, teljesen szétválasztja az alanyt és a tárgyat.

Heidegger rámutatott arra, hogy az ember is az objektív igazság része, sőt az emberben tudja feltárni önmagát a valóság legmélye. Objektum és szubjektum között nem ellentét van, nem éles határ. Az ember is része a nagybetűs objektív valóságnak. Ha meg szeretném tudni, miért

van az univerzum, mi az értelme, az oka és a célja, akkor nemcsak objektíven mérhető dolgokat kell megvizsgálni, hanem meg kellene hallgatni Mozart Requiemjét vagy ámulva megnézni Michelangelo Pietáját. Ami a leghitelesebben szubjektív, az egyben a legobjektívebb is. És mindkettőnek, az objektív és a szubjektív világnak egy törvénye van: a tíz ige. Benne van az atomokban és benne van a lelkünkben.

Benedek pápa nagyszerűen mutatott rá, hogy az emberiségnek a felvilágosodás kori kamaszos lázadása nem abból az elvont felismerésből ered, hogy az objektív világot nem tudja megismerni, hanem egy nagyon mély erkölcsi döntésből. A modern ember nem megismerni akarja a világot, mert tudja, hogy ha meg akarná ismerni, rá kellene döbbsennie, hogy az univerzumot nem ő alkotta és nem ő szabott neki törvényt. A mai ember nem akarja megismerni világot, mert nem akar a törvénye szerint élni, hanem használni akarja, lehetőleg korlátlanul: a nyersanyagokat, a saját testét, az identitását.

Mai világunk egyik legnagyobb baja, hogy a szabadság fogalmát teljesen félreérti. Azt gondolja, hogy a szabadság a valóságtól való elszakadás, önkényes és tetszőleges cselekedetek végrehajtása. Elfelejteti, hogy az értelmünk természete szerint az igazra, annak megismerésére irányul. Nem attól értelmesebb az ember, minél többször téved. A másik alapképességünk, a szabad akaratunk pedig természete szerint a jóra irányul. Nem akkor szabad az ember, ha összevissza dönt, hanem akkor, ha felismeri az igazi értéket. Ha megtanul szeretni és szárnyalni. A szabadság lényege nem a valóságtól elszakadó önkény. A szabadság az akarat, ami felismeri az értéket, és elindul felé.

Az ökológiai katasztrófa egyre fenyegetőbb réme, véleményem szerint üdvös kijózanodás a kicsit nagyképű, modern ember számára. Sokan azt gondolják, hogy a zöld gondolat liberális és baloldali típusú gondolat, keresztényektől, konzervatív gondolkodóktól távol áll. De ez nem így van. A teremtésvédelem abból a meggyőződésből fakad, hogy van az univerzumnak egy gyönyörű, Isten által adott rendje. Ugyanez a rendje megvan a családnak, az emberi élet tiszteletének, a gazdasági életnek, a kultúrának. A teremtésvédelem nagyon is konzervatív gondolat. A mai gyerekekhez, fiatalokhoz nagyon közel hozhatjuk a hitet, a világlátásunkat a teremtésvédelmen keresztül.

Ugyanerre figyelmeztet minket a vízözön története (Ter 6–9): az egész világot elárasztotta az erőszak és összeomlik a világ addigi rendje. A felső vizek és alsó vizek – amiket Isten a kozmosz, a rendezett világ megteremtésekor szétválasztott – összekeverednek. Az ég csatornái és a mélység forrásai megnyílnak. A kozmosz visszahull a káoszba.

Mit akar ezzel elmondani a szent szerző? Azt, hogy az ember felelőssége, hogy megőrizze a teremtett világot. Ha az ember önzően, erőszakosan bánik vele, ha kizsákmányolja, ha csak a profitra törekszik, akkor a világunk összeomlik. Ezt mondja el a Biblia zseniális módon sok ezer évvel ezelőtt. Megmutatja azt is, hogyan menekülhet meg az ember: Noé bárkájában. A bárka méretei megegyeznek a salamoni templom, illetőleg a pusztában megépített szent sátor méreteivel. A bárka a templom szimbóluma. A Noé történetének bibliai leírása azt mondja el, hogy a menedék az erőszak vízözöne elől a templom, az egyház, az Isten népe, ahol az emberek Isten törvénye szerint élnek. Nem erőszakban, hanem testvérként, egymást tiszteletben tartva. Vagyis a szeretet ígését kell követnünk ahhoz, hogy a teremtett világot megőrizzük.

A teremtett világ megóvásának az egyik legfőbb ellensége a profitéhség. Ez egy teljesen másfajta gondolkodás, amely nem szeretetben, nem harmóniában, nem testvériségben gondolkodik, hanem birtoklásban, mennyiségi növekedésben, élvezetben, hatalomban. A teremtett világ megóvásának egyik legfőbb akadálya, hogy a gazdasági élet elszabadult, nem ismer erkölcsi törvényeket. Úgy tartják sokan, hogy ez egy erkölcsmentes terület, szabad verseny, győzzön az erős. Egyetlen célja van, a haszon. Mi, keresztények azt gondoljuk, hogy

a gazdaság – mint minden emberi tevékenység – végső célja az ember. A Földünkön élő minden embernek, és a teljes embernek – testnek és léleknek – a kibontakozása, kiteljesedése.

A elszabadult, erkölcstelen gazdaság lehetetlenné teszi a teremtett világ megóvását. Talán ismerjük a „jövedelmi pezsgőspoharat”. Ez azt mutatja, hogy az emberiségnek a legszegényebb negyven százaléka napi kétdolláros jövedelem alatt van, a legfelső nagyon szűk rétege pedig leföli a Föld javainak nagy részét. Ha egy százfős faluhoz hasonlítanánk az emberiséget, akkor ebben körülbelül harminc ember lenne, aki mindig jóllakik. Ennek kb. a fele egy kicsikét túltáplált is lenne. Körülbelül ötven százalék lenne, aki gyakran éhes. Körülbelül húsz olyan ember lenne, akik az éhezés miatt egészségi károsodást is szenvednek. És lenne egy valaki közülük, akit állandóan az éhhalál fenyeget.

Sokan azt gondolják, hogy a boldogsághoz hozzásegít a birtoklás. Tudományos kutatások mutatják, hogy egy idő után a több birtoklás nem vezet több boldogsághoz. Mert az ember nemcsak anyagi javakból áll, hanem emberi kapcsolatokból, élményekből, családból, művészetből, tudományból, kultúrából.

A modern gazdaság célja a haszon, amit erkölcsmentes területnek tekintenek. A társadalomban lehet beszélni szeretetről, szolidaritásról, de a gazdaság egyetlen törvénye a szabad verseny. Ha elképzelnénk egy házaspárt, akik szabad verseny logikával rendezik be az életüket, ahol a férj és a feleség arra törekszik, hogy ő legyen boldog, az ő akarata teljesüljön, abból soha nem születne boldog házasság, boldog család. Éppen így a szabad versenyből soha életerős és boldog nemzet és emberiség nem lesz. A szabadverseny világ nagyon sok megkeseredett és boldogtalan embert termel ki. Sokan azt mondják, nem szép ez a szabadverseny logika, de működik: az evolúció folyamán az erősebb, a hatalmasabb, az ügyesebb állatfajok felfalták a gyöngébbeket. Így tudott fejlődni az élet.

Ez azonban óriási tévedés, már az evolúcióban sem ez történt: a legerőszakosabb állatfajok nagy része kipusztult, mert felfalták a saját táplálékláncukat vagy a fajtársaikat. Nem a legerőszakosabb állatfajok maradtak meg, hanem a legalkalmazkodó-képesebbek.

A katolikus egyház arra mutat rá, hogy a szabad verseny nem lehet a gazdasági élet alaptörvénye. Erkölcsi törvények, az igazságosság, a méltányosság kellene, hogy irányítsák (Quadragesimo anno 88; Centesimus annus 40). A katolikus társadalmi tanításnak, bár védi az egyén szabadságát, ami fontos és jó, de soha nem tekinthető egy mindenkifölötti jognak, mert megelőzi a földön élő minden embernek az emberhez méltó megélhetéshez való joga (Centesimus annus 43). A földet a teremtő Isten minden embernek szánta, vagyis a magántulajdonnak van korlátja, amit be kellene építenünk a jogrendszerünkbe és a gazdasági életünk rendszerébe is.

A gazdasági életünk egyik legfőbb problémája, hogy nagyon kevés helyre koncentráldott a tőke. Becslések szerint a Föld leggazdagabb nyolc emberének akkora vagyona van, mint a világ lakossága szegényebbik felének, három és fél milliárd embernek összesen. Kevés helyen van a tőke, kevés helyre megy a haszon, s ez a kevés ember óriási befolyással bír a világ és az emberiség életét érintő döntésekre. Torzul emiatt az emberiség életheletősége és jövőképe.

Nem a mennyiségi növekedés, nem a harácsolás, hanem a tisztelet, az önmérséklet az élet útja. Az ökológiai megtérés azt jelentené, hogy a hatalmasok szívébe is helyet kap az objektív isteni törvény tiszteletben tartásának a gondolata. Nemcsak ökológiai, szűken vett zöld területeken, hanem a gazdasági életben, a családvédelemben, az emberi élet védelmében is. Az egyházon belül pedig azt kellene, hogy jelentse, hogy tanítjuk az egyház gyönyörű tanítását a társadalomról, a gazdaságról, a környezetről – nemcsak az egyházi iskolákba járó gyerekeknek, hanem közéleti személyeknek is.

A végítélet bírása azt fogja majd mindannyiunktól kérdezni: éheztem, és adtál-e ennem? Szomjaztam, és adtál-e innom (Mt 25,31–46). És azt is meg fogja kérdezni, milyen bolygót hagytál a következő nemzedékre?

NAGY ISTVÁN

*agrárminiszter***„Emberé a munka, Istené az áldás”****Agrárium az aszály idején**

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Megtisztelő az a felkérés, hogy együtt gondolkozhatunk. Jó, hogy újra együtt vagyunk, mi, keresztény értelmiségiek, küldetésünk összes lehetőségével és felelőségével.

Az aszály óriási problémát jelent a mezőgazdaságban, de átvitt értelemben, a lelki aszály is károkat okoz. Ha figyeljük az európai politika irányát, könnyű párhuzamot vonni, hogy a földjeinken, a természetben megjelenő aszály mellett mekkora hatása van a lelki elsivatagosodásnak a mindennapi életünkben. A legutóbbi kongresszus óta eltelt időben mintha gyorsabban forogna velünk a világ, a kihívások megszorodtak. Mint a vírus, amely egy időre leláncolt bennünket, a kihívások is újabb és újabb helyeken, újabb és újabb köntösben ütnek fel a fejüket.

Van tehát tennivalónk bőven, de az ilyen alkalmak arra is lehetőséget nyújtanak az Istenben hívó ember számára, hogy kilépjen a hétköznapi körforgásából, és lelassítva lépteit, önmagára, a gondolataira, a lelkére is legyen figyelme. Mert vannak kérdések, amelyeket nap mint nap fel kellene tennünk magunknak a saját és a körülöttünk lévők, a közösségeink érdekében.

Megtettem-e mindent, ami tőlem tellett? Jól sáfárokodtam-e a tehetséggemmel? Ha több ember van a gondjaimra bízva, hűséges sáfárja voltam-e a rám bízott közösségnek? Tudok-e örülni annak, amim van, vagy csak azt veszem észre, ami nincs? Még pontosabban: hálát adtam-e a Jóistennek azért, ami megadatott, vagy csak a panasz hangján tudok megszólalni a miatt, ami esetleg nem sikerült?

A jó sáfár tudja, a rábízott dolgokkal annak tudatában gazdálkodik, hogy előbb-utóbb számot kell adnia tevékenységéről. Ha pedig így van, mennyivel jobb ezt nap mint nap gyakorolni! Ha ezt tesszük, nemcsak az eljövendő számadás lesz sokkal könnyebb, hanem a hétköznapijaink is jobbá válnak. Hiszen azzal a boldog tudattal térhetünk nyugovóra, hogy minden tőlünk telhetőt megtettünk. Így a lehetőségeinkhez képest testben és lélekben, anyagiakban és szellemiekben is megerősödhetünk. Ha így cselekszünk, a hétköznapiok válnak az ünnepnapokhoz hasonlatossá, és nem fordítva.

Pál apostol levelében arra hívja a római híveket, hogy életükben az istentisztelet ne csak időszakos program legyen, hanem mindenre terjedjen ki. Ne a hétköznapiok fogják közre az istentiszteletet, hanem az istentisztelet határozza meg a hétköznapiakat. A keresztény ember minden tevékenységét úgy végezze, mint ami Isten előtt zajlik, és amivel végső soron Istennek akar szolgálni. „Kérlek azért titeket, testvéreim, az Isten irgalmasságára, hogy okos istentiszteletként szánjátok oda magatokat élő, szent, Istennek tetsző áldozatul, és ne

igazodjatok e világhoz, hanem változatok meg értelmek megújulásával, hogy megítélhessétek, mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes” (Róm 12,1–2).

Mélyen hiszek abban, hogy ha eleget teszünk Szent Pál felszólításának, az öröm lesz osztályrészünk, és ez kisugárzik a környezetünkre. Így egymásnak is jobban tudunk örülni, és hálát tudunk adni egymás létezéséért. Fontos, hogy ne csak a másik ember hiányát vegyük észre, és ne csak akkor örüljünk neki, ha jól teljesít, hanem „alanyi jogon” járjon a körülöttünk lévőknek a jóindulatunk. A bizalmunk adta erő segítségével pedig a teljesítmény sem marad el, s azon rajta lesz Isten áldása.

A keresztény értelmiségek összejöveteli bizonyossággal szolgálnak arra, hogy a KÉSZ megkerülhetetlen szellemi központja, erőforrása az országnak. Kongresszusaik témái mindig rávilágítanak a társadalom, a gazdaság aktuális, az egész nemzetet foglalkoztató kérdéseire.

Az összes kihívás közül, ami az utóbbi időkben ért bennünket, az én közösségi szolgálatomat meghatározó területeken a legnagyobb hatású és legtávolabbra tekintő kihívás az aszály.

Hívatlan, de nem ismeretlen vendég: időről időre meglátogat bennünket. Ismerjük, éppen ezért tavasszal, sőt még a nyár elején is bízunk abban, hogy elmegy, és helyére megérkezik az égi áldás. De nem jött meg, és a hazai termőföldek 80%-át érintette a kisebb-nagyobb mértékű aszály, és a földek ötöde kiszáradt.

A kormány ebben a helyzetben is a gazdák mellett állt: lehetett és még lehet is pályázni öntözéssel kapcsolatos fejlesztésekre. A baj mértéke azonban akkora, az ország olyan sok régiójában érintette a gazdálkodókat, hogy azonnali, mélyre ható és széles körű intézkedésekre volt szükség.

Megalakult az Aszály Veszélyhelyzeti Operatív Törzs, és a gazdálkodók gyors megsegítéséről döntöttünk. Az első döntéseink egy öt pontból álló intézkedéscsomag volt, aminek részeként hitelmoratóriumról határoztunk, amelyet 2023 végéig lehet igénybe venni. A bajba jutott állattartók számára hárommilliárd forint összegű takarmányszállítási támogatási keretet biztosítunk. Emellett a mezőgazdasági területek öntözését kiszolgáló állami öntözőművek megnövekedett energiaköltségének támogatására 1,4 milliárd forint többlettámogatást adtunk. További segítségként a termelők rendkívüli vízhasználati igényükre vonatkozó kérelmeiket újból benyújthatták, és az igényeket a hatóság automatikusan engedélyezi. A biztosítóknak pedig az aszálykár bejelentésétől számítva tizennégy nap alatt folyósítaniuk kell a gazdálkodók részére a megítélt összeget.

Ezen eszközök mellé érkezett a legújabb, amely három százalékra kívánja leszorítani a kormányhivatalok által igazolt aszálykárral sújtott növénytermesztők, és az állattartók által újonnan felveendő Agrár Széchenyi Kártya Folyószámlahitel éves kamatát.

A legnagyobb bajban azonban a legkisebbek voltak, akiknek sem önrészüket, hogy bármilyen beruházást végezzenek, sem pufferkapacitásuk nincsen, amivel a hosszú távú túlélést lehet biztosítani, megnyílt számukra egy tizenötezer eurós keret lehetősége, melyet önrész nélkül igénybe vehetnek. Ezzel az intézkedéssel meg tudjuk őrizni a kisgazdaságok sokszínűségét, a biodiverzitást, a hagyományos életformát, a teremtett világunk minőségét. Arra törekszünk, hogy mindenhova megérkezzen a segítség, ahol indokolt. De a közpénzekkel való felelős gazdálkodás mérlegelést igényel, és sorrendet kell felállítani az igények között. Az ország alapvető érdeke az őszi mezőgazdasági munkák zavartalan megkezdése, és az is nemzetstratégiai érdek, hogy az élelmiszertermelés folyamatosan biztosított legyen.

Az azonnali segítségnyújtáson túl nem vagyunk felkészületlenek a szélsőséges időjárás okozta káresemények kezelésére. Nem szabad megfélemlenünk arról az európai összevetésben is kiemelten fejlett és több pilléren nyugvó mezőgazdasági kockázatkezelési rendszerről, amelyet az elmúlt években építettünk ki. Az aszálykárok okozta bevételkiesés enyhítésére szolgál például az a kárenyhítési alap, amely a termelők befizetéseiből és az állam ugyanakkora mértékű hozzájárulásából áll össze. Eredményként könnyvelhetjük el azt is, hogy az elmúlt öt évben több mint háromszorosára, tízezer fölé nőtt azoknak a gazdálkodóknak a száma, akik a kormányzat által támogatott díjjal kötöttek aszálykára biztosítást. Az így lefedett terület nagysága tavaly már meghaladta a hatszáz-ezer hektárt. A gazdálkodók által megkötött biztosítások önrészéhez hatvanöt százalékkal a minisztérium is hozzá tud járulni, erre tizennégy milliárd forintot csoportosítottunk át.

De nemcsak a kockázatok kezelésében és a kárenyhítésben vannak eredményeink. A magyar mezőgazdaságban a biztonságos élelmiszerellátás egyik alappillére az öntözés. Az elmúlt években jelentős erőfeszítéseket tettünk az öntözéses gazdálkodás fejlesztése érdekében: létrejöttek az öntözési közösségek, és több tízmilliárd forint értékben valósult meg öntözési beruházások.

Országosan a több mint 174 200 hektárnyi vízjogilag engedélyezett öntözhető terület 48,8 százalékát, valamivel több mint 85 ezer hektárt öntöztek 2021-ben. Az elmúlt öt év adatai alapján megállapítható, hogy az üzemre engedélyezett és a ténylegesen öntözött vízmennyiségek közti különbség folyamatosan nő, aszályos években sem csökken jelentősebben.

A vízzel gazdálkodni kell, nem áll rendelkezésre korlátlan mennyiségben. Ma már sokkal kevesebb vízből kellene elérnünk ugyanazt a terméseredményt. Idén a Tisza vízhozama hatvan százalékkal, a Dunáé negyven százalékkal volt kevesebb. Vagyis a technológia és a pénz nem megoldás mindenre. Szemléletváltásra van szükség. Sokkal inkább meg kell becsülni a helyben lévő tudást. Azt a tapasztalatot, hogy hogyan lehet a vizet megőrizni. Hogyan lehet bő víz idején a vizet betározni, ölelgetni, dédelgetni, tározótavakat létrehozni. Azok nemcsak a gazdálkodókat segítik, hanem a párolgással csökkentik a hőmérsékletet a légköri aszály mértékét, a porképződést. Ez pedig mindannyiunk számára jobb életlehetőséget, életfeltételt teremt.

A vízre azonban nem katasztrófaaként kell tekinteni. A folyóinkat nem magas gátak közé kell szorítani, és minél gyorsabban elvezetni a területre érkező csapadékot, hanem bő víz idején a lehető legnagyobb mennyiséget kell megőrizni belőle, hogy szükség esetén majd föl lehessen használni. Sajnos ma még kevesebb víz érkezik Magyarország területére, mint amennyi távozik. A jövő generációk iránt érzett felelősségünk nem engedi, hogy elhasználjuk az ivóvízbázisunkat. A felszíni vizeinket kell odavezetni, ahol az öntözés szükséges. Át kell gondolnunk, mely területen mit érdemes természetni, mely területen milyen gazdálkodást kell folytatni. Szemléletváltásra van szükség az életünk minden területén.

Magyarország területének hatvan százaléka művelhető föld. Ennek a felén természetünk gabonát (búzát, kukoricát és árpát), húsz százalékán pedig ipari növényeket (napraforgót és repcét). Két legfontosabb mezőgazdasági terményünk, a búza és a kukorica is a kiszolgáltatottabbak közé tartozik az éghajlatváltozás szempontjából. Termésátlaguk harminc százalékkal csökkenhet a század végére több tanulmány szerint. Az öntözés érdemi választ jelenthet a klímaváltozás okán egyre szélsőségesebbé váló termesztési viszonyok kezelésére.

Magyarország éghajlati adottságai mellett az aszály elleni küzdelem nemzetgazdasági szintű stratégiai kérdés. Az elmúlt években a szélsőséges időjárási helyzetek – aszály, árvíz, belvíz – előfordulásának gyakorisága és intenzitása növekszik, így a megfelelő vízellátottság várhatóan a jövőben is probléma lesz. Ezért az aszálykárok csökkentésének lehetőségeit, az erre való felkészülést a kormány kiemelten kezeli.

Az aszály elleni védekezés hatékonyságának növelését és a vízzel való ésszerű és takarékos gazdálkodást célozza az a változtatás is, amely a 2023-tól induló Közös Agrárpolitika (KAP) keretében a környezeti, klímavédelmi és biodiverzitás szempontjából értékes területeknél is elérhetővé teszi a mezőgazdasági területek után fizetendő alaptámogatást. Nem érdekünk, hogy olyan területeken, ahol a belvíz sokszor előfordul, a gazdák lecsapolják. Sokkal inkább érdekünk, hogy tárolják a vizet. Fizetünk azért, hogy ugyanúgy tudják igénybe venni a támogatásokat, mintha termelnének, mert sokkal magasabb célt tudnak kitűzni maguk elé: az élet fenntartásának folytatását. Környezetünk védelme ugyanis nemcsak természetvédelem, hanem teremtésvédelem is. Ugye érezzük, hogy a kettő között mekkora különbség van? Minden döntésünket, minden munkánkat e kettő közti különbségnek kell áthatni. Egy jobboldali, keresztény-konzervatív kormány intézkedéseinek ezt kell hangsúlyozniuk és láthatóvá tenniük.

Tekintettel a beruházások magas költségigényére, az állam is beszáll a fejlesztésekbe: öntözési igazgatási szervként a Nemzeti Földügyi Központ 2020 óta kilenc, a vízellátást biztosító volt üzemi mű rekonstrukcióját célzó állami beruházás megvalósítását kezdte meg. A főművek, illetve a harmadlagos művek fejlesztésével több tízmilliárd forintos nagyságrendben valósultak meg infrastrukturális beruházások.

Az egyre gyakoribbá váló kedvezőtlen és szélsőséges klimatikus hatásokra a növénytermesztés csak akkor tud eredményesen válaszolni, ha a talaj védelmét elsődlegesen kezeli. Egészségesebb talajban tudunk ugyanis ellenállóbb kultúrnövényeket termelni. A klímaváltozás következtében tapasztalható extrém aszályos időszakok miatt nagy jelentősége van annak is, hogy a gazdák egyre nagyobb hangsúlyt helyezzenek a fenntarthatóság elveinek megfelelő gazdálkodási formákra, például a forgatás nélküli talajművelésre vagy a vízmegtartást segítő agrotechnológiai elemekre.

Hagyományaink egy részét is felül kell vizsgálnunk a vízmegtartás érdekében: a forgatás nélküli talajművelés segíthet a vízór technológia alkalmazásában. Amellett, hogy átgondoljuk, az egyes tájegységeken milyen, a szárazsággal szemben ellenállóbb növényeket termesztünk, a vízváltásra adandó válaszként a meglévő talajvízzel és a csapadékkal is gazdálkodnunk kell – sokkal fegyelmezettebben és hatékonyabban, mint eddig bármikor. Fogalmazhatok így is: ez a 21. században a túlélésünk záloga.

Ha mindezt a munkát elvégezzük, és hittel végezzük, ember és Isten színe előtt teljesítettük a kötelességünket. Ahogyan a Zsoltárok könyvének 127. fejezete üzeni: a legfontosabb, hogy hittel végezzük a munkánkat. Mert akkor azon a munkán ott lesz az áldás is. „Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába óvják azt az örök. Hiába keltek korán, és feküsztek későn: fáradsággal szerzett kenyeret esztek. De akit az Úr szeret, annak álmában is ad eleget.”

Máté evangéliuma ezt így fogalmazza meg: „Ne aggódjatok tehát, és ne kérdezzétek: Mit együnk? – vagy: Mit igyunk? – vagy: Mit öltünk magunkra? Ilyesmikért a pogányok törik magukat; a ti mennyei Atyátok pedig tudja, hogy szükségetek van minderre. Keressétek először Isten országát és az ő igazságát, és mindezek ráadásaként megadatnak majd nektek” (Mt 6,31–33).

Ha alkalmas eszközök vagyunk Isten kezében, az áldás nem marad el. Ugyanakkor arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy munka nélkül nem tud megnyilvánulni Isten akarata és jóindulata, szeretete sem. Emberé a munka, Istené az áldás – az üdvösségünk és a boldogulásunk érdekében mindkettőre szükség van, egyik sem érvényesül a másik nélkül. Ha összefogunk, cselekszünk, akkor a legnagyobb nehézségek közepette sem az elkeseredés lesz úrrá rajtunk, hanem a remény önti el a lelkünket. Egy „aprócska” kíváncsi még: a hitünk nyilvánuljon meg a cselekedeteinkben. Ha így teszünk, ha Isten áldásában bízva munkálkodunk, a sokat emlegetett hét bő esztendő után sikerülhet meghosszabbítani a jó éveket, mielőtt beköszönt a hét szűk esztendő, amely felé a világ tart. Ha azonban felüti a fejét a széthúzás és az azzal kéz a kézben járó bizalmatlanság, a legjobb törekvések sem érhetnek célt. Sem kisebb, sem nagyobb közösségekben. Ezzel szemben, ha rátalálunk a bizalomra, önmagunkban és a környezetünkben, akkor nehéz időkben is hegyeket tudunk megmozgatni. A bizalom légkörében, amely az összefogás, az együttműködés alapja és kovásza, a legnagyobb problémák is megoldhatók. Nem szükségesetük ehhez emberfeletti teljesítmény, csak éppen annyi, amennyit az ember a hétköznapiakban egyébként is megtesz a maga őrhelyén.

Higgyünk tehát Istenben és bízunk embertársainkban! A balatonszárszói református találkozón így vallottam erről:

„Ahogyan öregszem és a kihívások egyre nőnek, azt vettem észre, hogy az imáim rövidülnek. Korábban sokszor részleteztem Isten felé, hogy mit szeretnék és mit kérek. De tanultam egy nagyon fontos dolgot. Csak azt kell kérjem, hogy tegyen engem alkalmas eszközzé arra, amit rám bíz. Legyek alkalmas eszköz az Ő kezében. És hogyha alkalmas eszköz tudok lenni, akkor jöhet bármi. Csak legyek alkalmas eszköz. Mert akkor tudok jó döntéseket hozni, akkor tudok jól cselekedni, akkor tudok megfelelni annak a társadalmi elvárásnak, amit elének állítanak. Higgyék el, nem könnyű. Nincs olyan döntés, aminek mindenki örülne. Nincs olyan döntés, ami osztatlan örömet okozna a társadalomnak. És sosem a boldogok jelzik a boldogságukat, hanem mindig az elégedetlen emberek. Ez irtózatoss teher. Lelkileg elviselni, hogy az ember azt érzi, mennyire nyomorult vagyok, hogy mindig csak a gondok jönnek. És ehhez nagyon-nagyon kell a lelkierő. Nagyon kell tudni azt, hogy a szándék jó, magamnak legalább tudnom kell, hogy amit akarok, arról meg vagyok győződve, hogy jó. És ahhoz, hogy jó döntéseket lehessen hozni, ahhoz kell, hogy az ember alkalmas eszköz legyen a Jóisten kezében.”

Végül azt kívánom mindannyiunknak, hogy ki-ki a maga őrhelyén, amikor ellátja a nem kis teherrel járó küldetését, segítsen a környezetének azzal is, hogy a hitét nyilvánosan megvallja. A hit ugyanis nem magánügy! Már csak a közelgő népszámlálás miatt sem az.

Hitünk megvallása, megélése a közösség előtt segíthet abban, bátorítást adva magunknak és a környezetünknek egyaránt, hogy nap mint nap megújulhassunk, és alkalmas eszközök legyünk a Jóisten kezében ahhoz, hogy tehetségünkkel jól sáfárkodva, betölthessük hivatásunkat.

FÖLDI-KOVÁCS ANDREA

*a Védett Társadalom Alapítvány kuratóriumi tagja***Kísértések a teremtésvédelemben**

Előadásom címe rövid magyarázatra szorul. A kísértés szó napjainkra elvesztette a jelentőségét a világon, ennél fogva tévesen használjuk. A kísértés nem bűn. Át kell mennünk próbákon, kísértéseken, mert emberek vagyunk. A kísértések nélkülözhetetlenek voltak az én életemben is a kiteljesedéshez.

Milyen próbák állnak a keresztény emberek előtt a teremtésvédelemben és miért?

A Szentírás szerint Isten az ember megteremtésével fejezte be a genezist. A teremtés ezzel nyerte el végső célját, az emberrel, tehát a teremtés koronájával. Ezért ma az embervédelemről szólok és arról, hogy a teremtésvédelemben belül mekkora hangsúlyt fektetünk a teremtett ember életének és méltóságának a védelmére. Sok más fontos kihívás mellett az emberért való küzdelem ma az egyik legfontosabb feladatunk. Mert ott, ahol Isten létét tagadják, ott az ember létezésé is veszélybe kerül.

Szeptember 15-én lépett hatályba a szívhangrendelet [A szabályozás rögzíti, hogy a művi abortuszt kérelmező anyának orvosi igazolással kell rendelkeznie arról, hogy megismerte a magzata terhességi korára jellemző életfunkcióit – A Szerk.] ez kiemelkedő dátum az életemben. Nemcsak azért, mert 46 évvel ezelőtt ezen a napon láttam meg a napvilágot, hanem mert ez a nap sokaknak meg fogja adni ugyanezt az esélyt.

Az első kísértés, amelybe a legkönnyebb esnünk, a hálaadás elmulasztása. Ezért most arra kérem Önöket, hogy adjunk hálát Istennek azért, hogy ez a fordulat bekövetkezhetett hazánkban! Ha ma még nem is feltétlenül látjuk, vagy fogjuk fel, de hatalmas lépés történt az élet védelme érdekében. Ez a módosítás lelki értelemben is változást idézhet elő a társadalomban.

A teremtéssel, a teremtett világgal Istennek terve van. Ez a mindannyiunkra egyenként vonatkozó személyes terv már azelőtt készen van, mielőtt formálódni kezdünk édesanyánk méhében. Mikor egy magzatot megölnek, Isten minden vele kapcsolatos tervét megölik. Magyarországon 2021-ben 21.907 abortuszt végeztek el, ami naponta hatvan félbeszakított életet jelent.

Ezért a következő kísértés, amiben helyt kell állnunk, a megelégedettség és a megérkezetttség érzésének kerülése.

„Megalázza a nehéz helyzetben lévő nőket”; „nők elleni erőszak”; „traumarendelet”; „nem csökkenteni az abortuszok számát, csak csorbítja a nők jogait” – ilyen és ehhez hasonló felháborodott reakciókat váltott ki a szívhangrendelet. Most nem szabad hátradőlnünk! Válaszolnunk kell egyenként minden egyes kritikára, hazugságra és csúsztatásra. Szisztematikus, kemény aprómunka jön. Helyt kell állnunk és nemet kell mondanunk a hallgatás, a félelem és a konfliktuskerülés kísértésére.

Ferenc pápa szerint „ökológiai megtérésre” van szükségünk. Ez „annak a hivatásnak a megélése, hogy védelmezői legyünk Isten művének, lényegi része az erényes életnek, nem valami szabadon választható feladat s nem is a keresztény tapasztalat másodlagos szempontja” (Laudato si’ 217).

Ennek szellemében a válaszadás az abortusszal kapcsolatos vitákban tehát nem választható, hanem kötelező feladatunk. És nem csak az életvédőké. Minden keresztényé. Az életvédelem ugyanis – ahogy a pápai intelemben hallhattuk – minden keresztény természetes hivatása.

Aranyszájú Szent János, a korai egyházatyák egyike felveti: hogyan kérdőjelezhetné meg bárminek a létét a világban, bármely növénynek vagy állatnak a létjogosultságát, ha egyszer a Teremtő úgy gondolta jónak, hogy az létezzék. És miért kérdőjeleznénk meg ugyanezt az emberi teremtményekkel kapcsolatban?

Ha legyőztük a megnyilatkozással, a kiállással kapcsolatos félelmeinket, a következő kihívások a düh és a konformizmus elkerülése legyenek. Az élet mellett csak szeretettel és empátiával érvelhetünk. Sohasem népszerű, mindenki által elfogadható érvekkel, hanem csakis az igazsággal. Sokszor kényelmetlen igazságok kimondásával.

II. János Pál pápa 1994 februárjában közzétett Levél a családokhoz című írásában azt kéri tőlünk, soha ne szűnjünk meg felhívni a figyelmet arra, hogy „amikor az emberi testet a lélektől és a gondoskodástól függetlenül nézik, s az állati testhez hasonlóan anyagként kezelik – pl. a magzatokkal és embriókkal végzett manipulációk során – elkerülhetetlenül félelmetes etikai konfliktusok támadnak” (19). Azok, akik az emberi testet egy sejtthalmaznak tekintik, azaz tárgyasítják, egyúttal kiszolgáltatják és áruba is bocsátják azt. Erre már Roberth Sarah bíboros figyelmeztet minket: „Ma mindent meg lehet venni, az emberi szervektől elkezdve a spermát, a béranyák méhéig. (...) Pontosan azzal szemben, amit mindenütt hirdetnek, a modernitás mélységesen megveti a testet, tárgyat csinál belőle.” (Nicolas Diat–Robert Sarah: Esteledik, a nap már lemenőben. Szent István Társulat, Budapest, 2019).

A haladó gondolat – bár elutasítja Isten teremtéssel kapcsolatos tervét, ezzel párhuzamosan jogot formál a reprodukcióra. Sőt abortuszjogokat hangoztat, és minden az életvédelem irányába tett lépést, így a szívhangrendeletet is jogfosztásként talál. Az édesanyáktól a szívhangrendelet nem vesz el semmilyen jogot, a magzatok kapnak jogot, vagy inkább esélyt az életben maradáshoz.

Nézzük meg közelebbről, mi ellen tiltakoznak hazánkban a nőkre hivatkozva egyes szervezetek: a lelkiismeret hangja ellen. A baba szívhangja az édesanya lelkiismeretét szólítja meg. Bármilyen fájdalmas is egyes esetekben, bárhogy támadják is ezt a lépést, nem érzéketleníthetjük el a lelkiismeretünket azzal, hogy lehalkítjuk a szívhangot. Csak így érzékeljük a zajos világ által eltompított lelkünkkel az abortusz súlyát.

Egy ilyen döntés súlyos következményekkel járhat az anyákra nézve is. Egy amerikai felmérés szerint az abortuszon átesett nőknél 37%-kal valószínűbb a depresszió, 81%-kal a mentális betegségek kialakulása és 155%-kal magasabb az esélye az öngyilkosság elkövetésének is. Ezekről a következményekről ki beszél az édesanyáknak? Ki fogja, ki tudja megvédeni őket utólag?

A halál és az élet kultúrájának összecsapásában nem ritkán aktivista csoportok kerülnek szembe egymással. A következő kísértés tehát, amellyel óvatosan és körültekintően kell bánnunk, az az aktivizmus. Látványos és semmiképpen sem személyes küldetésbe menekülhetünk a hétköznapiok szürke és személyes szolgálatából embertársaink felé. A

személytelenség érzéketlenné teszi az embert az egyéni tragédiák iránt. Ha azonban a szívünkre és a fejünkre egyszerre hallgatunk, szívhez és fejhez egyszerre szólunk, ahogyan ezt tették minden korban a kiemelkedő rétorok, küldetésünk sikerre van ítélve. De hogyan érveljünk egy ilyen érzékeny témában észérvekkel?

Bátran. A világ teremtett, és ha teremtett, akkor abban rend van. Benne van a Bibliában, Isten mindent számmérték és súly szerint rendezett el. Tehát akkor rend van itt a földön, és rend van az egekben is. A természettudományos tények egész tárháza áll rendelkezésünkre az életről, vagy például az élet kezdetéről szóló diskurzusokban.

Egy fiatal amerikai doktorandusz tanulmányt készített arról, mi győzi meg az embereket, hogy életpártiak legyenek az abortusszal szemben. A döntő tényező, hogy mikor kezdődik az élet. A chicagói egyetem egyik felméréséből pedig az derül ki, hogy 5502 biológus közül 5212-en, vagyis a megkérdezettek 95%-a – világnézettől függetlenül – gondolja azt, hogy az élet a fogantatás pillanatában kezdődik. Ez a tudományos állásfoglalás.

Ma óriási a tét. Minden korban a legfontosabb kérdés, hogy ki az ember és mi a boldogsága feltétele.

Robert Sarah bíboros egy chartres-i zárandoklaton 2018. május 21-én elmondott homíliájában így fogalmazott: „...a világot olyan ideológiák uralják, amelyek tagadják az emberi természetet, és lerontják a családot. (...) Gondolok itt az ENSZ befolyásos szervezeteire, amelyek újfajta világi etikát diktálnak, és a szinte korlátlan technikai lehetőségeket és a médiát kihasználva, mára mintegy megsemmisítő hatalommá lettek. Egyes nyugati országokban ma bűnnek számít, ha az ember nem veti alá magát ezeknek a szörnyű ideológiáknak. Ezt nevezzük a kor szelleméhez való alkalmazkodásnak. Konformizmusnak.”

A nagy angol költő T. S. Eliot múlt században írt mondata többet mond erről, mint sok-sok könyv: „A menekültek világában, aki ellenkező irányt vesz, szökevénynek fog látszani.” Nekünk kell azoknak lennünk, akik ellenkező irányt vesznek. Nekünk kell az árral szemben úszni. Korunkban az emberiség nem szereti az embert, ezért mond nemet saját magára. Az emberi életre.

„Ebben az életben a remény abban áll, hogy szeretjük, amit szeretni kell. Hogy ki tudjuk választani azt, amit szeretni kell, abban az okosság segít. Hogy ne engedjük magunkat szétszórni, ezt a mértékletesség adja, és hogy ne hagyjuk magunkat eltéríteni a kevélység által, ez az igazságosság műve” – írja Szent Ágoston 155. levelében.

Nem az az elsődleges feladatunk, hogy a társadalmi igazságosság, a demokrácia, az ökológia vagy az emberi jogok ügyében kötelezzük el magunkat. Joseph Ratzinger bíboros prófétai módon „kispolgári kereszténységnek” nevezte azt az életformát, melynek gyakorlóit a túl nagy jóléthez való hozzászokás tesz egyre kevésbé képessé arra, hogy vállalják életükben a szeretet kockázatát.

Ma – és minden alkalommal, amikor erre lehetőségünk van – a szeretet nevében közösen le kell szögeznünk néhány fontos dolgot.

Például azt, hogy a magzat ember. Újból meg kell személyesítenünk a magzatot, akit szándékosan személytelenítettek el, hogy az emberiség érzelmileg kötődni tudjon a még meg nem születettekhez is.

Az történelem során sokszor előfordult már, hogy a többségi társadalom bizonyos csoportokat megpróbált kizárni a közösségből, származási, vagyoni, nemi vagy faji alapon. Mindig ugyanaz a minta. Az emberek úgy döntenek, hogy valaki, aki közülük való, nem ember többé. Különbséget tettek mi és ők között. Jelen esetben ugyanez a különbségtétel áll fenn megszületettek és meg nem születettek között. Egy tehetetlen csoport és az erős csoport között. Megfosztani bárkit is alapvető emberi, személyiségi jogaitól egyben azt is jelenti, hogy kijelentjük róla: ő nem személy. A meg nem születettek valóban különböznek tőlünk, de ezek a különbségek erkölcsileg ugyanúgy irrelevánsak, mint a bőrszín vagy a nemzetiség.

Mit tehetünk?

Számos ország, nemzet nem ismeri a saját történelmét, ami szükségszerűen hanyatláshoz vezet. Az emberiség tudja, de nem akarja hallani a saját történetét. Ezért nekünk, mint az anya a gyermekének, türelmesen és szeretettel el kell mesélnünk újra és újra keletkezésünk történetét. Azt, hogy az emberi élet a fogantatással kezdődik. Hogy a kromoszómák az első pillanattól kezdve meghatározzák a megszületendő ember nemét és megannyi tulajdonságát. Hogy a hatodik héten megdobban a formálódó ember kicsi szíve. És így tovább...

Ha az ember újra megismeri magát, nagyobb az esélyünk rá, hogy meg is szereti magát.

Érdemes helytállni a kísértésekben, melyekről Szent Jakab apostol így ír: „Boldog az az ember, aki a kísértésben helytáll, mert miután kiállja a próbát, megkapja az élet koszorúját, amelyet az Úr azoknak ígért, akik őt szeretik” (Jak 1,12).

VELKEY GYÖRGY

a Bethesda Gyermekkórház főigazgatója

Felelősségünk az egészségünkért és a betegekért

Világunk nagy emberei, tekintélyei évente összegyűlnek Davosban, a világgazdasági fórumon, és csinálnak – így fordítanám magyarra – egy világkrízisjelentést, amiben megállapítják, hogy az emberiségre nézve hosszabb vagy középhosszú távon, illetve aktuálisan milyen veszélyek jelentkeznek. Azaz, melyek azok a legveszélyesebb perspektívák, amiket leltárba vehetnek.

A 2022-es, néhány hónappal ezelőtt lezajlott fórumon a klíma és az időjárás kérdését tették az első helyekre, majd ezt közvetlenül a „szociális kohéziók eróziója” követte. Vagyis a széteső emberi kapcsolatok. És csak ezután következett a Székely János püspök úr által olyan drámaian leírt megélhetési válság.

Gondoljunk bele, hogy a széteső kapcsolatainknak milyen jelentősége van – többek között az egészségünkre, mert az egészség megroppanása a kapcsolatok szétesésével összefüggésben áll egymással.

A WHO megfogalmazása szerint az egészség a testi, szellemi, lelki, szociális és spirituális jóllét, ám ha a mindennapokra gondolunk, ide tartoznak a kapcsolataink is, amiből az egészségünk táplálkozik. Azt is mondhatom, hogy az egészségügy a kapcsolatok művészete: beszélünk orvos–beteg kapcsolatról, ápoló–orvos kapcsolatról. A társadalom és az egészségügy közötti kapcsolatban tud az egészségügy élni és fejlődni.

A WHO azt is listába vette, hogy 2019, tehát a Covid-válság első pillanatától kezdve mik az egészséget leginkább romboló tényezők. Ezen a listán első helyen van a széteső emberi kapcsolatok kérdése, nagyon előkelő helyet foglal el az energia kérdése, és a 14. helyen a fiatalok jövőbe vetett bizalmának az elvesztése. Döbbenetes, ha belegondolunk, hogy a világ perspektíváiban néhány év alatt mennyit romlott ez a kérdés. Amikor a jövő egészségügyéről beszélünk, akkor ezeknek a perspektíva nélküli fiataloknak az egészségéről, az egészségügyben való szerepléséről van szó.

Érdeemes megvizsgálni, hogy a fiatalok hogyan is élnek, mi történt a gyerekeinkkel röpké három év alatt. A legújabb gyerekpszichiátriai (és több más) kutatás is kimutatta, hogy a gyerekeink egészen más egyéniségek az online és az offline térben. Az offline térben a magányos, a közösségekben alig lépni tudó, szerény gyerekek az online térben kivirágoznak, és széles körű kapcsolatokat építenek, és végtelen aktivitással vannak jelen. A valódi életérzésüket, viselkedésüket az online tér alakítja, és az életük jórészt az online térben zajlik.

A mi fiaink a piaristákhoz jártak gimnáziumba ezelőtt 25 évvel. Vízhányó tanár úr, a legnagyobb fiunk első osztályfőnöke azt mondta az első szülői értekezleten, hogy a szülők ne azzal törődjenek, hogy most még mit mondhatnak a gyerekeiknek, hanem azzal törődjenek, hogy ki lesz a gyerekeik barátja, mert az elkövetkező éveket az fogja meghatározni. Ha jó barátai lesznek, akkor jó irányba fog fejlődni a gyerek, ha rossz barátai, akkor rossz irányba. Ezt a tételt most módosítani kell. Néhány évtizede még példaképeket adtunk a gyerekeinknek, aztán társakat, most pedig biztonságos online teret kell adnunk nekik.

Figyeljük meg, milyen krízisek érték azokat a fiatalokat, akikre tíz-húsz év múlva támaszkodni fogunk. Előállt egy svéd kislány 2018-ban, és 2019-ben az online térben elindított egy klímakrizist, ami több millió fiatalot mobilizált, és a jövőtlenség érzését alakította ki bennük. Rá egy évre érkezett a Covid-krízis, ami rengeteg gyászt hozott magával, az izoláció és a szorongás érzését alakította ki az online térben a fiatalok között. Aztán rá két évre elindult a háborús krízis, ami a létbizonytalanság érzését hozta. Mindezzel párhuzamosan dübörög a gender krízis, amikor a gyerekeink azt se tudják, fiúk-e vagy lányok. Megdöbbenő, amikor a néhány éve Cambridge-be kerülő fiamtól azt hallom a kinti életről, hogy az egyetemi társainak igen jelentős része biszexuálisnak vallja magát. Az Amerikai Egyesült Államok egyetemi hallgatóinak huszonnyolc százaléka mondja magáról, hogy gender fluid, ami ennek általam már nehezen identifikálható változata.

A fiatalok tehát nem a helyüket keresik a világban, hanem szorongással és reménytelenséggel élik meg azt, ezért az önsorsrontást választják nagyon gyakran, aminek komoly egészségügyi következményei vannak. Ebben az évben hét olyan fiatalot kezeltünk az égéssérült gyermekeket gyógyító országos központban, akik felmásztak a vasúti kocsik, mozdonyok tetejére, és a magasfeszültség leütötte őket. A testük hatvan–kilencven százalékban megégett, és összetörték a fejüket, karjukat és sok minden mást. Ötöt meg tudtunk tartani az életnek, kettőt elvesztettünk. Ők az online térben hergelték egymást egy kihívásprogrammal. Ugyanilyen kihívásprogramokkal sarkallják egymást nagyon sokan öngyilkosságra.

Mit tehet az egészségügy?

Tekintsünk vissza az elmúlt évszázadokra. Nem olyan hosszú az egészségügynek az az időszaka, ami gyönyörű fejlődést mutat, és elvezetett odáig, hogy ma sokáig élhetünk. A várható élettartam ma igen magas, viszonylagos egészségben élhetünk, lélegeztető gépekkel és sokféle technológiával tudjuk a kritikus állapotokat áthidalni. A keresztény és zsidó felekezetek, szerzetesrendek, diakonisszarendek, szeretetszolgálatok honosították meg Magyarországon is és szerte Európában az egészségügyi szolgálatokat, alapvetően a szeretetszolgálatból kiindulva. Ezekben az intézményekben jelentős volt a szakértelem, mert ha már csinálják, akkor jól akarták csinálni. Ebből lett a tudományos alapú gyógyítás és a technológiai forradalom. Ezek a kis, fénylő helyek elkezdtek terjedni, és általános lett a szolidaritás, hogy ezt juttassuk el a lehető legtöbb emberhez. Ebből lett a népegészségügy.

Mára ez a három nagyon fontos elem szétesett. A szeretetszolgálat jelentős részben eltűnt az egészségügyből. A szakértelem és a szolidaritás jelentős mértékben a piac áldozatává vált, és bizonyos emberek kiváltságává válik egyre több technológia.

Mik a kockázatok ebben az egészségügyben? Nagyon jelentős kérdés, hogy a hozzáférhetőség, az esélyegyenlőség, a technológia tud-e fejlődni. Az Egyesült Államokban, ahol a világon talán a legnagyobb a GDP, és ebből a legnagyobb arányban költenek egészségügyre, eljut-e az ellátás mindenkihez? Az ottani piaci gondolkodás nem szolidáris. Van, akinek nagyon kicsi jut, van, akinek minden.

Az egészségügy másik nagy kihívása a klímával kapcsolatos kérdések. Lehet-e bírni energiával ezt a 24 órás, nagy energiaigényű szolgáltatást, amit végzünk? A gyógyításunk nagyon jelentős mértékben víz alapú, akár a higiéniára, akár minden másra gondolunk. Lehet-e bírni vízzel? Lehet-e bírni tiszta levegővel?

És a harmadik nagy kockázat az emberi tényező. Ennek egyik szegmense az ápolók jelenléte, vagy nem jelenléte. Ma a nyugati világ abból ápol, amit keletről vagy délről elvisz magához. Mert az ápolás azzal a szeretetszolgálattal van nagyon szoros összefüggésben, amiből kiindult

az egészségügy, és ami leginkább kifogyott belőle. Abból, a valamikor kolostorokban, diakonisszaotthonokban és szeretetintézményekben evidens és mobilizáló, motiváló, az élet fő részeként tekintett attitűdből, ami hiányzik közülünk is, mert ha elénk pattan a tehetséges középiskolás lányunk, hogy én az egészségügyben szeretnék dolgozni, akkor azt mondjuk neki (én is ezt mondtam), hogy menj orvosnak.

Ha közelebb jövünk Magyarországhoz, akkor azt kell mondjam, hogy az ápolókrízis az egészségügynek – és szerintem a magyar társadalomnak – az egyik legjelentősebb problémája. Még nem vesszük észre, hogy az idősödő társadalomban nincs, nem lesz, aki ápoljon bennünket, és azokat, akik arra rászorulnak. Mert nincsenek beiskolázott fiatalok és az ápolók átlagéletkora nagyon magas.

Nagy probléma, hogy a magánegészségügy jelentős térnyerése mellett fenntartható-e a szolidaritási elv. Eljut-e az egészségügy a gettókba, a halmozottan hátrányos helyzetű helyekre? Hogyan lehetséges az, hogy a házi gyermekorvosok a nagyvárosokban vannak, a gyerekek meg a Bodrog-közben, vagy pedig Beregben?

És kérdés még az is, hogy a technológiában tudunk-e fejlődni? Amit gyógyítani lehet, azt valóban gyógyítjuk-e? Vannak ennek a kérdésnek ezeken túl is nagyon fontos, szakmai nomenklatúrával megnevezhető részei. Ezeket csak szavakként mondom:

- zöld kórházak;
- klímasemleges kórházak;
- integrált egészségügyi rendszer;
- személyre szabott egészségügyi megoldások;
- rugalmas (reziliens) egészségügyi rendszer kérdése, amit a Covid mutatott meg;
- kiberbiztonság kérdése az adatok miatt, amikkel dolgozunk.
- Holisztikus-e a gyógyításunk, oda tudjuk-e adni a gyógyszereken kívül az emberi kapcsolatok és a spiritualitás gyógyítását is az embereknek?
- Tud-e a családokra fókuszálni az egészségügyi ellátásunk?
- Tudunk-e nemcsak a tudós, hanem ugyanolyan mértékben, a szakmájukból adódóan művész jellegű orvosoknak is létbiztonságot, egzisztenciát és motivációt adni?

Meggyőződésem szerint az egészségügy legfontosabb kérdése a kapcsolatok javítása, mindenekelőtt az Isten előtt önmagunkkal való kapcsolatnak a rendezése. A mai világ definíciója szerint „a fenntartható egészség személyes elkötelezettséget jelent az egyén saját egészségének megőrzése és felelősségvállalása mellett, preventív és proaktív eszközökkel”. Amikor fenntartható egészségről beszélünk, akkor a magunk attitűdjéről beszélünk. Véleményem szerint ez azt jelenti: megállunk-e Isten és önmagunk előtt az imában, és merünk-e magunkra nézni?

Magyarországon évente harminckétezer-hatszáz ember hal meg úgynevezett „megelőzhető halálozás” miatt, vagyis azért, mert rosszul táplálkozik, dohányzik, túl sok alkoholt iszik, levegőszennyezés mellett él, keveset mozog vagy sportol. A covidban hatezer ember halt meg

egy legújabb tudományos statisztika szerint, mert nem volt beoltva. Összemérték a beoltottak és a nem beoltottak halálozását, és ennyi volt a plusz veszteség.

A kapcsolataink rendezését ezen a téren is magunkkal kell kezdenünk. Ahhoz, hogy az egészségünk és az egészségügyünk olyan legyen, amivel nyugodtan tudunk magunk, egymás és Isten elé állni, rendezni kell a kapcsolatainkat a családban, az orvos–beteg viszonyainkban, az egészségügy szereplői között, illetve a társadalom és az egészségügy között is.

ZACHAR PÉTER KRISZTIÁN

dékánhelyettes a Nemzeti Közsolgálati Egyetemen, a KÉSZ társelnöke

TettreKÉSZ – Jövönk záloga a kereszténység!

Az idén „krisztusi korba” lépett Keresztény Értelmiségiek Szövetsége számára a központi feladat *Csanád Béla* programalkotó első írása óta változatlan: a világi evangelizáció és ehhez kapcsolódóan a hitbeli meggyőződésen nyugvó keresztény értékrend védelme.⁶ A szervezet mindezt nemcsak a lokális közösségekben, a helyi csoportjai révén gyakorolja, de az országos elnökség számára is az aktuális társadalmi ügyeket érintő hiteles megszólalás az elsődleges közfeladat. A KÉSZ eme működésének célja igen könnyen megfogható: az ökumenikus hitélet erősítése és elősegítése mellett a keresztény értékek hassák át a társadalom szövetét és széles körben tudjanak érvényesülni mint közéletünk mércéje.

Ez a folyamat számunkra így kétirányú fellépést is kijelöl: egyfelelő szólania kell arról, hogy a közösség képes megragadni az aktuális kihívások közepette a legfontosabb témaköröket és képes válaszokat megfogalmazni a próbatételek kapcsán. A keresztény értelmiségnek éppen a nehéznek tűnő, válságos helyzetekben kell olyan hálót képeznie, amely eléri az egyes közösségeket és össze tudja fogni az azonos módon gondolkodókat. Ugyanakkor nem zárkozhat be a civil élet szűkös kereteibe, nem csak elefántcsonttoronybéli fennköltéséből kell szemlélnie az apokaliptikus történéseket és önmagát marcangolva keresni az okokat és következményeket. Képesnek kell lennie arra, hogy a megfogalmazott állításokat, a problémákra és kihívásokra adott válaszokat eljuttassa a mindenkori döntéshozókhoz, az ország sorsát irányítókhoz. Ebből derül ugyanis ki, hogy a keresztény embernek küldetése van és mindig, minden korban, minden körülmény között közösségépítő. „Tudja, hogy a jó célok eléréséhez szervezett aprómunkára, szorgos kezekre, okos fejekre és bátor szájakra is szükség van.”⁷ Hisszük, hogy még a mostani kormányzati felhatalmazás mellett sem lehet lemondani arról, hogy az értelmiség, a szakmai szervezetek és ezáltal a szaktudás kerüljön bevonásra a döntések meghozatala előtt, és így felmérhetővé váljon egy-egy konkrét intézkedés rövid és hosszú távú következménye is. A KÉSZ ezért dolgozik, készen áll megfogalmazni saját közösségének sokszínű gondolatai alapján a konszenzust jelentő végeredményt. És jelen van a társadalomban és a közéletben, ha kell támogatóan, ha kell baráti figyelmeztetéssel, ha kell az erkölcsi törvények felmutatásával.

Felismerve a világunkat sújtó globális kihívásokat, 2015 óta a KÉSZ többször is programot, irányt mutatott saját közössége és a keresztény magyar közélet számára. Az *Idők jelei* program a politikai közösséghez szólt, és mércét adott a mindenkori kormányzat számára, hogy mely területeken szükséges az előrelépés, az új közös gondolkodás. De a szélesebb közösséghez intézett felhívások mellett szükségessé vált a saját belső utunk tisztázása és jövőbeni helyünk megtalálása is. Ezért 2020-ban ismét programalkotó munkába kezdett a KÉSZ egésze. A COVID-19 válság kellős közepén a modern technológia segítségével valósult meg az a „bázisdemokratikus” programépítés, amely egy rendkívül értékes helyzetértékelést, majd

⁶ Misszió az evangelizációért, a kultúráért és a közéletért. A harmincéves KÉSZ története. In: „Mert nem csak magadnak születél”. Jubileumi kiadvány a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége alapításának harmincadik évfordulójára. Budapest, KÉSZ, 2019. 15-89.

⁷ *Idők jelei* 2015. 14.

jövőképet eredményezett. Megszületett a *Jövők záloga a kereszténység!* című belső vitairat, majd a KÉSZ 2021-es küldöttgyűlésén, Jánoshalmán ehhez kapcsolódóan a küldöttek munkája révén egy részletes és konkrét feladatcsomagot tartalmazó akcióterv állt össze. A műhelymunka során a KÉSZ közössége tényleges párbeszéd-folyamatokban és csoportos vitakörökben, együtt határozta meg az egyes területeken követendő feladatokat.

Nem lehet kérdés, hogy keresztényként meghatározni helyünket a világban és a megváltás tudatában részt venni az aktuális, jövőnkéről folytatott diskurzusokban elsődleges feladat. E háttérrel felvértezve kell közelítenünk a nagy, országos és globális témakörökhöz és egyben kijelölni a helyi csoportok felelős működése révén megvalósuló mindennapi programokat. E nagy kérdéskörök egyik alapvetése a teremtésvédelem, azonbelül a környezettudatosság, a teremtett világban helyet foglaló embert érő kihívások megvitatása. Számunkra, a mi keresztény látásmódunkkal a környezetvédelem teremtésvédelmet jelent. Ez kiemeli a védendő valóság személyes jellegét és így ebbe nemcsak személytelen valóságok, hanem a személyek is beletartoznak. Számunkra evidencia, hogy a világot Isten tökéletes egységben és harmóniában teremtette. Ennek része az emberi lélek, az emberi test, az élő és élettelen természeti környezet, melynek védelme mindannyiunk feladata. Isten ránk bízta világát (a teremtést), hogy az ember művelje és őrizze azt. Sajnálatosan látjuk, hogy „a rendszerváltozás óta Magyarország is egy olyan utat jár, amely csekély természeti tőkénk fokozatos feléléséhez vezet, az ökológiai nemzeti érdekek érvényesítése erőtlen maradt.”⁸ Ezért van szükség a további hatványozott közös erőfeszítésekre e téren.

Akcióprogramunk egyértelműen megfogalmazza a követendő utat: „Az egyházak helyi és világszinten is számos dokumentumban fejtették ki gondolataikat a teremtésvédelemről, szilárd alapot adva a keresztény embereknek a témáról való gondolkodásához. Ezért nagyon fontos ezeknek a dokumentumoknak a megismerése és a cselekvés ezek mentén. Közéleti, társadalmi aktivitásunkat ennek ismeretében és ennek mentén kell kialakítanunk, folyamatosan hangsúlyozva a teremtésvédelmet, ami a környezet védelmén túl az ember védelmét is jelenti, és Isten teremtő terveit is szem előtt tartja.”⁹

Úgy gondoljuk, hogy az idei KÉSZ-kongresszus témaválasztása ezért is mérföldkő és egyben teljesíti a saját magunknak célul tűzött alapvető akcióterv egyik legfontosabb elemét. De itt nem állhatunk meg, minden helyi csoport számára további és mélyebb feladatokat jelöl ki ez az akcióterv-katalógus. Minden egyes állampolgárra terhet és elvárást ró a teremtésvédelemmel való mindennapi együttgondolkodás. Istentől kapott felelősségünkkel védenünk kell az élet egyetemes és csodálatos szövetét, hogy Isten képére teremtett emberhez méltó életet éljünk.

Ehhez kapcsolódik akcióprogramunk egy további fontos eleme: a keresztény emberképről vallott felfogásunk hirdetése. Vagyis aktívan, a közbeszédben és kis csoportjainkban tematizálni a mindennapokat és magunkhoz ragadni a kezdeményezést: hitünk alapértékeit és igazságait fontossági sorrendjükben kifejtve, magunk határozzuk meg, miről beszélünk. „A keresztény emberképpel kapcsolatos kérdésekben tanítunk és tanúságot teszünk, hogy a körülöttünk tapasztalt félreértéseket hiteles szeretettel tudjuk környezetünk számára érthetően megfogalmazni. A sorozatos hiteltelenítő kísérletekkel szemben megértetjük környezetünkkel, mitől lehet hiteles a keresztény ember.”¹⁰

E téren pedig rendkívüli elődökre tekinthetünk vissza. Múltunk nagyjai között könnyűszerrel megtaláljuk azokat a hiteles forrásokat, akikre alapozhatjuk mai keresztény közéletünk üzeneteit, akik megtestesítik számunkra a keresztény szabadság eszményét, és akik ezáltal

⁸ Idők jelei 2015. 48.

⁹ Jövők záloga a kereszténység. KÉSZ 2021. 34.

¹⁰ Jövők záloga a kereszténység. KÉSZ 2021. 10.

hiteles példák lehetnek a mai magyar kereszténydemokrácia számára. Elég, ha csak *Barankovics Istvánig* és az általa életre hívott mozgalomig megyünk vissza az időben. A legnehezebb üldöztetés közepette is érvényes volt Barankovics híres credoja, amely velünk élő ajánlás a mai közélet számára is: „A keresztény világnézet számunkra emberközpontú politikát jelöl ki, a teljesebb embereszmény megvalósulásán munkálkodunk, másrészt a közéletben standard erkölcsi mércét adunk.”¹¹ Ez a teljesebb emberkép és az erős erkölcsi mérce számunkra keresztény alapállásunkból fakad. Azonban segítséget jelenthet a szekularizált európai közélet számára is, hiszen a nem hívők számára is olyan megkerülhetetlen fogódzkodót nyújt, amely a kulturális örökségünkől nő ki. A keresztény emberkép és tanítás nélkül a mai modernkori liberalizmus nem létezhetne és mind a mai napig ható gyakorlati gazdasági és társadalmi következményeivel határozza meg európaiságunkat. Ezért írhatta a szervezetet alapító Csanád Béla teológus, egyetemi pap-tanár, a ma is rendszeresen megjelenő *JEL* című újság első számában: a KÉSZ „azért jött létre, hogy részt vegyen a kereszténység és magyarság újjáalakításában (...) mert semmiféle politikai és gazdasági reform nem lehet igazán eredményes az ember benső lelki – erkölcsi – átalakulása nélkül, még kevésbé hit nélkül.”¹²

És ez átvezet bennünket az akcióprogramunk harmadik, e helyütt utolsó téziséhez. Itt és most van az ideje megvallani vallásosságunkat és hitünket, felvállalni életünk meghatározó kapaszkodóit. Szent Péter mondta a híveknek: „Legyetek mindig készen arra, hogy mindenkinek megfeleljetek, aki csak kérdezi, mi az alapja a szívetekben élő reményeteknek” (1Pét 3,15). Ha az ember elveszíti Isten-központúságát, többé nem találja helyét a teremtett világban és a másokkal való kapcsolatában.

A II. vatikáni zsinat összefoglalóan így tanít erről: „Az emberi méltóság legmélyebb alapja az Istennel való közösségre szóló meghívás. Az ember kezdettől fogva párbeszédre hivatott Istennel, ugyanis csak azért létezik, mert Isten szeretetből megteremtette és szeretetből létben tartja, s csak akkor élhet teljesen az igazság szerint, ha önként elismeri ezt a szeretetet, és rábízta magát a Teremtőjére.”¹³

A KÉSZ hozzájárulása elsődlegesen, hogy küldetésének megfelelően kis közösségeink további erősítésére, keresztény szervezeti hálózatok építésére legyen képes. Legyen erős imaéletünk, és merjük Krisztus követését mindennapjaink középpontjába helyezni. Tudatos világképünk, szilárd hitelveink, vallásunk erkölcsi normarendszerének szélesebb körben való megismertetése, hitéletünk alaptanításainak az egyházközségekben és gyülekezetekben való tudatosítása mind erőt adnak a közösségeinket fenyegető veszélyek közepette. Feladatunk a hagyományok és a keresztény kultúra hanyatlása ellenére ezek őrzése, a nihilizmus és az egzisztencializmus közepette a közösségek megerősítése és a hitismeretek hiányának tudatos ellensúlyozása a globalizmus korában. Ezek segítségével a kiüresedő templomok ellen is hatunk, és közösségünk vezetői mellett is tudatosabban állunk ki.

A liberális világrend által kikezdett keresztény tradícióink nyílt és tudatos felvállalásával, az Isten és az ember közvetlen, dinamikus kapcsolatából levezetett evilági értékeink melletti kitartással, kulturális örökségünk, a nyugati civilizáció keresztény alapjainak megőrzésével példát mutatunk azoknak, akik megtántorodnak, erőt adunk azoknak, akik eltévelyednek és egyben vonzó alternatívát kínálunk mindazok számára, akik a liberális szabadosság vonzásában úgy érzik, elveszítik gyökereiket.

Félelmeink leküzdése hitünk erejével lehetséges. A híres református lelkipásztor, egyházi író *Cseri Kálmán* prédikációjában hangzott el, hogy „aki az új teremtés reménységével él, aki várja

¹¹ Az idők jelei – Tanulmánykötet. Lexica Kiadó, Budapest, 2016. 52.

¹² Az idők jelei – Tanulmánykötet. Lexica Kiadó, Budapest, 2016. 55.

¹³ Gaudium et spes 19

a megígért jövőt, túllát a jelen nyomorúságain, készül Jézus Krisztus dicsőséges második eljövételére, annak ez már a jelen szenvedései közt is nyugalmat, derűt, biztonságot ad. Ezért Isten gyermekei nem csüggednek el, hanem helytállnak a jelen feladatai között. Igyekeznek enyhíteni a szenvedéseket, és segíteni másokat is, hogy lássanak túl a sok nyomorúságon, higgyenek Jézusban. Nem ők akarják megváltani a világot, hanem a világ Megváltójára irányítják a figyelmet, s az ő megváltottjaiként igyekeznek élni. Bizonyosak abban, hogy Isten minden ígérete teljesedni fog.”¹⁴ Így hatványozottan is igaz a mi közösségeinkben a „ne féljetek!” felszólítás. A válsághelyzetben is van kire tekintenünk, akiben bizodalmat találunk. Még ha fogyatkozunk is, még ha támadásoknak is vagyunk kitéve, feladatunk a hitigazságok őrzése, keresztény kultúránk alapelemeinek tudatos továbbadása közösségeinkben – mint szent maradék, mint a kovász népe – a következő generáció számára. Mert mi őseinkkel együtt valljuk a jövőben is, amíg ember lesz a Földön: „nincs üdvösség senki másban, csak Jézus Krisztusban” (ApCsel 4,12).

¹⁴ Cseri Kálmán: Reménységgel várjuk.

Támogató: Szövetség a Polgári Magyarországért Alapítvány

Kiadó: Keresztény Értelmisségek Szövetsége
(1016 Budapest, Aladár u. 17., iroda@keesz.hu)

Felelős kiadó: Maklár Ákos

Szerkesztő: Rochlitz Bernadett

Korrektúra: Borbáthné Belovai Margit

Borító, tördelés: Nardai Katalin

www.keesz.hu

